

RELATIVISTICKÉ SKÚMANIE SÉMANTICKEJ INFORMÁCIE¹

DOMINIK SADLOŇ, Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická fakulta, Katedra logiky a metodológie vied, Bratislava, Slovenská republika

SADLOŇ, D.: A Relativistic Investigation of Semantic Information
FILOZOFIA, 78, 2023, No 3, pp. 147 – 164

Semantic correspondence and intention can be used as distinctive criteria for the four kinds of semantic information: intentional information, unintentional information, disinformation, and misinformation (4I). In order to seriously tackle standard problems included in the discussion on the kinds of semantic information, e.g., the truthfulness or the misleadingness of information, further elaboration of its possible applications is needed. The paper identifies three basic phases of the simple communication model in which semantic correspondence and intention find such an application. Based on these findings, the paper focuses on the generalization of the suggested 4I model into a form that is more suitable for its utilization in the standard contexts of the philosophy of information.

Keywords: Semantic correspondence – Intention – Intentional information – Unintentional information – Disinformation – Misinformation

1. Úvod

Nezámerná informácia, zámerná informácia, misinformácia a dezinformácia (4I) sú ako samostatné druhy informácie odlišiteľné na základe dvoch kritérií: 1) sémantickej korešpondencie významov odoslanej a prijatej správy v rámci určitého komunikačného kanála; a 2) zámernosti aktérov komunikácie v rámci ich participácie na uvažovanom komunikačnom procese.² V porovnaní s existujúcimi prístupmi k odlišeniu druhov informácie (Dretske 1981; Fallis 2011, 2014, 2015; Fetzer 2004a, 2004b; Floridi 2005, 2011, 2012; Fox 1983; Scarantino, Piccinini 2010; Sør 2018, 2019, 2021) ide o návrh, ktorý, v súlade s týmito, využíva kritérium zámernosti, no odlišuje sa od

¹ Daniele Vacek, Lukášovi Bielikovi a anonymným recenzentom sa chcem poďakovať za podnetné rady a pripomienky, ktoré prispeli k skvalitneniu tejto práce.

² K vyrovnaniu sa s uvedenou terminológiou informačných druhov v rámci slovenského jazyka pozri Sadloň (2022, 510, 520). Skratka „4I“ v tomto texte predstavuje iba pomocný výraz s funkciou zjednodušenej referencie na súbor štyroch stanovených druhov informácií.

nich prijatím kritéria sémantickej korešpondencie, ktorým nahrádza kritériá pravdivosti informácie alebo zavádzania informáciou.

Tento krok umožňuje: (1.) efektívne reflektovať problémy, na ktoré reagujú existujúce koncepcie odlišenia druhov informácie, no okrem toho (2.) je širší – zahŕňa pestrejšie spektrum jazykových výrazov; (3.) je jemnejší – vybrané zložky diskusie o druhoch informácie je v jeho rámci možné analyzovať hlbšie; (4.) je neutrálny jednak aleticky, ale aj vo vzťahu ku klamlivosti či zavádzaniu, a nakoniec, (5.) je i flexibilnejší – zmenou kritéria sémantickej korešpondencie, napríklad za kritérium syntaktickej korešpondencie, ho možno využiť aj pre prípady rôznych typov prirodzenej informácie (pozri Sadloň 2022).

V uvedenom texte je však hlavný dôraz kladený na úvodné predstavenie základných komponentov stanoveného prístupu k daným druhom informácie a predpokladov ich zavedenia, no doposiaľ v ňom neboli hlbšie preskúmané viaceré jeho dôsledky a možnosti využitia. Predložená štúdia je rozšírením a zovšeobecnením úvodných skúmaní odlišenia druhov informácie. Jej hlavným cieľom je ukázať, že kritériá sémantickej korešpondencie a zámernosti je možné samostatne uplatniť na rôzne fázy komunikácie, ktoré pripúšťajú rôzne spôsoby svojho vyhodnotenia v zmysle rôznych informačných druhov, vzhľadom na špecifickosť práce komunikujúcich aktérov v jednotlivých komunikačných fázach.

Postup vysvetlenia takéhoto uplatnenia stanovených kritérií pritom najprv začína výberom a vysvetlením doposiaľ predstavených hlavných článkov obhajovaného prístupu k 4I, ktoré sú relevantné pre cieľ tejto štúdie a poukázaním na niektoré ich nedostatky. Následne je obsah prvého kroku využitý na rozšírenie úvodnej formulácie aplikácie kritérií sémantickej korešpondencie a zámernosti na viaceré komunikačné fázy a na zovšeobecnenie chápania daných kritérií ako odlišujúcich znakov 4I. Nakoniec je zhrnutý prínos a limity takéhoto prístupu ako skúmania 4I na tzv. *relativistickej úrovni* ich skúmania, a to najmä vo vzťahu ku klasickému epistemologickému chápaniu pravdivosti informácie a zavádzania informáciou, ktoré sa s odlišením jej druhov spájajú najčastejšie, a ktoré sú predmetom reflexie na tzv. *absolutistickej úrovni* reflexie druhov informácie.³

2. Sémantická korešpondencia a zámernosť ako kritériá odlišenia 4I – úvodná formulácia

V súčasnej diskusii sa štandardne odlišujú informácia, misinformácia a dezinformácia (3I). V štúdií Sadloň (2022), ktorá na ňu organicky nadväzuje, sú preto kritériá

³ Príčom v nadväznosti na danú stať ide aj v tejto primárne o reflexiu sémantických druhov informácie. Pokiaľ neuvediem inak, pre jednoduchosť budem používať výrazy „sémantická informácia“ a „informácia“ ako zameniteľné.

sémantickej korešpondencie a zámernosti najprv nasledovne použité iba na odlišenie 3I:

Významový rozdiel medzi výrazmi „sémantická informácia“, „misinformácia“ a „dezinformácia“ možno urobiť 1) na základe kritéria sémantickej korešpondencie medzi a) významom V_n , zakódovaným v správe S_n , ktorá je odoslaná zo zdroja komunikácie Z_n , a b) významom V_n^* , dekódovaným zo správy S_n^* , ktorá je prijatá v cieľi komunikácie C_n ; a 2) na základe kritéria zámernosti a) Z_n pri distribúcii S_n-V_n , alebo zámernosti, b) iného participanta na komunikácii K_n , pričom v rámci takéhoto odlišenia ide o výrazy, ktoré sú aleticky neutrálne a neutrálne aj relatívne ku klamivosti či zavádzaniu (Sadloň 2022, 514).

Takýto prístup k sémantickej informácii však umožňuje identifikovať jej štyri druhy. Pokiaľ nastáva korešpondencia medzi významami uvažovaných správ, ide o prípady zámernej informácie alebo nezámernej informácie. Na druhej strane, nekorešpondencia medzi týmito zahŕňa prípady dezinformácie a misinformácie. Uplatnenie kritéria sémantickej korešpondencie je následne v oboch prípadoch doplnené kritériom zámernosti participácie vybraného aktéra na sledovanej komunikačnej situácii, ktorým je odlišená zámerná informácia od nezámernej informácie (ako zámerná a nezámerná *korešpondencia* medzi danými významami) a dezinformácia od misinformácie (ako zámerná a nezámerná *nekorešpondencia* medzi danými významami).

Vo všetkých štyroch prípadoch ide o rôzne druhy *sémantickej informácie*, čiže o druhy syntaktickej reprezentácie (správy) určitého konvenčne stanoveného informačného obsahu (významu), ktorý prislúcha danej reprezentácii (pozri napríklad Buček, Zouhar 2015, 14).⁴ Uplatnenie kritéria sémantickej korešpondencie následne predstavuje podmienku porovnávania informačného obsahu (významu) prislúchajúceho určitej informácii (správe) v zdroji a v cieľi komunikácie, a to bez ohľadu na to,

⁴ To, či je možné uvažovať o samostatných druhoch informácie je predmetom diskusie, no v tejto práci obhajujem možnosť, že áno (napríklad ako aj Fallis 2011, 2014, 2015; Fetzer 2004a, 2004b; Fox 1983; Scarantino, Piccinini 2010; Sør 2018, 2019, 2021). Jadro tejto diskusie vyjadruje prijatie určitého postoja k Floridiho téze o pravdivosti informácie (pozri Floridi 2005, 2007). Pokiaľ ju prijímame ako inherentnú vlastnosť informácie, misinformáciu či disinformáciu nemá zmysel prijať ako samostatný druh informácie, nakoľko v týchto prípadoch nejde o jej iné samostatné druhy, ale iba o jej absenciu. Avšak, pokiaľ vychádzame z definície informácie, ktorá danú tézu odmieta a nezahŕňa v sebe prvok pravdivosti ako svoje nevyhnutné kritérium, prijatie možnosti odlišiť uvedené druhy informácie problémom jednak nie je, no takisto umožňuje reflektovať ich viaceré samostatné funkcie, ktoré sa v opačnom prístupe strácajú. A práve takýto prístup je obhajovaný v tomto texte a aj v predchádzajúcej štúdií (pozri Sadloň 2022). K samostatnej reflexii daného problému pozri Scarantino, Piccinini (2010, 319 – 326).

čo *konkrétne* je komunikované. Aby sme však mohli toto porovnanie pri jednotlivých reprezentáciách realizovať, potrebujeme vedieť, na základe čoho máme preveriť, či sú významy (nech sú akékoľvek) uvažovaných reprezentácií korešpondujúce.

Pre rôzne typy syntaktických reprezentácií (faktické tvrdenia, príkazy, otázky a pod.) a pre k nim prislúchajúce rôzne typy sémantických teórií sú kritériá saturácie sémantickej korešpondencie v zmysle konkrétnych kritérií porovnávania daných významov prirodzene odlišné. Preto pri každom spôsobe uplatnenia kritéria sémantickej korešpondencie je dôležité vždy presne špecifikovať samostatný rámec podmienok jeho splniteľnosti, a to relatívne k typu komunikovaných výrazov, no tiež v zmysle konkrétneho výberu sémantickej teórie, ktorú sa za týmito rozhodneme predpokladať.⁵

Takisto, v súlade s prístupom S. O. Sæveovej, sa porovnávané významy považujú za prípady tzv. umelej informácie ako náprotivku tzv. prirodzenej, respektíve environmentálnej informácie, ktorá oproti týmto vzniká ako arbitrárna jazyková konvencia. Na základe tohto chápania je následne špecifikované i kritérium zámernosti. Ide o zámernosť v tom zmysle, či je určitej správe vybraným aktérom *kompetentne* konvencne prisúdený *práve ten a ten presný význam*. V predložennom prístupe sa odhliada od chápania kritéria zámernosti v zmysle mentálneho stavu daného aktéra ako konkrétneho časopriestorového prežívania, ktorý skúmajú rôzne filozofické oblasti či kognitívne vedy, nakoľko ide o jeho špecifikáciu samostatnými termínmi obhajovaného návrhu, ktorý s mentálnym stavom aktéra pracovať nepotrebuje (Sæve 2021, 5939 – 5940; Sadloň 2022, 517 – 518).

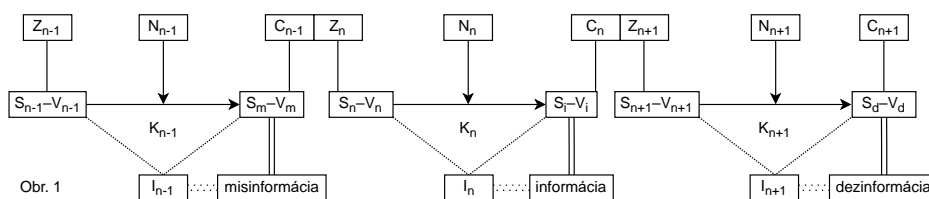
Uplatnenie kritéria zámernosti takto spočíva aj v skúmaní toho, či vybraný aktér participuje na komunikácii eticky alebo neeticky, a to podľa jeho záujmu poškodiť alebo nepoškodiť svojou špecifickou prácou cieľ komunikácie.⁶ Pri zámernom informovaní a dezinformovaní pritom rozmer etického alebo neetického konania priamo reflektuje vyhodnotenie práce určitého aktéra ako jeden z uvedených prípadov, no pri nezámernom informovaní a misinformovaní nie – ide o vedľajší rozmer práce určitého aktéra, ktorý je pri vyhodnotení sémantickej korešpondencie prítomný, no nie je preň určujúci.

⁵ Bližšie ku kritériu sémantickej korešpondencie a k jeho uplatneniu pozri Sadloň (2022, 514 – 515, 518 – 519).

⁶ Samozrejme, etický rozmer konania je možné chápať aj širšie, než len v prijatom použití ako poškodenia či nepoškodenia priebehu komunikácie v zmysle distribúcie toho či onoho informačného obsahu pre cieľ komunikácie, ktorý tento aktér racionálne očakáva. Vplývajú na neho aj rôzne externé faktory, v rámci ktorých je možné dezinformovanie vyhodnotiť ako etické alebo naopak zámerne informovanie ako neetické. Napríklad pri klasickom príklade komunikácie člena nacistickej armády, ktorý sa určitého aktéra pýta, či neskrýva vo svojom dome Židov. Takéto širšie skúmanie je však nateraz vedľajšie, no môže byť predmetom budúcich úvah.

Takto nastavená koncepcia 4I je neutrálna vo vzťahu k pravdivosti informácie, no aj vo vzťahu k tomu, či je informácia zavádzajúca. Ide o to, že v jej rámci je možné zmysluplne a v súlade s príkladmi jazykovej praxe odlišiť jednotlivé štyri druhy informácie, pričom každý z nich môže byť ďalej vyhodnotený ako pravdivý či nepravdivý, respektíve ako zavádzajúci či nezavádzajúci. Takéto skúmanie informácie je však k navrhovanému prístupu externé a nie je jeho nevyhnutnou súčasťou (pozri Sadloň 2022, 519 – 529).

Aj napriek tomu, že je v ňom výrazne zastúpená syntakticko-sémantická zložka, súborne je označený ako *pragmatický*, pretože primárne v ňom ide o špecifikáciu 4I v rámci dynamických multiagentových interakčných vzťahov, ktoré sú pre uplatnenie stanovených kritérií nevyhnutné (pozri Sadloň 2022, 514). Navrhovaný prístup k sémantickej informácii je zasadený do jednoduchého komunikačného rozhrania, ktoré je založené na základnom modeli komunikácie z klasickej práce Shannon (1948, 381) (obr. 1), pričom nateraz ide o jeho primárne využitie v kontexte (takmer výlučne) ľudských interakcií.⁷

(Obr. 1)

Jednoduché komunikačné rozhranie, alebo skrátene – *jednoduchú sekvenciu*, rozumieme ako trojicu aktérov zdroj Z – producent šumu N – cieľ C , ktorí v samostatných komunikačných fázach vykonávajú špecifické funkcie v rámci jedného komunikačného kanála K . Reťazením jednoduchých sekvencií dostávame zloženú sekvenciu (viď obr. 1). Funkciou zdroja komunikácie je kódovať význam do určitej správy, funkciou producenta šumu je prostredníctvom vytvorenia šumu upravovať prenášanú informáciu a funkciou cieľa je dekodovať význam prijatý z príslušného komunikačného kanála.⁸

⁷ Daný model sa označuje ako Shannonov – Weaverov model, a to aj napriek jeho originálnej publikácii v štúdiu Shannon (1948). Pre jeho bližšiu špecifikáciu v zmysle jeho zasadenia do kontextu filozofie a teórie informácie, v zmysle upresnenia úrovne abstrakcie, na ktorej je uvažovaný a pre bližšiu špecifikáciu jednotlivých aktérov, ktorí sú jeho súčasťou pozri Sadloň (2022, 515 – 518). Oproti tomuto textu je nutné upozorniť na jedno terminologické spresnenie. V Sadloň (2022) je ako samostatný aktér uvedený „šum“, no ide o producenta šumu, ktorý šum vytvára ako svoj produkt, ktorým môže ovplyvniť priebeh komunikácie.

⁸ Výraz „cieľ komunikácie“ v tejto práci používam ako preklad tzv. „destination“ z uvedenej práce Shannon (1948, 381). Ide pritom len o prebratie vybranej terminológie prvkov, z ktorých sa daný

Priebeh práce jednotlivých aktérov komunikácie rozumiem ako jej samostatné fázy. Ako vidíme na obr. 1, cieľ C_n komunikácie K_n získava v jej konečnej fáze informáciu, no relatívne ku komodite, ktorú zasiela ako zdroj Z_{n+1} , ide o dezinformáciu. V prvom prípade ide o informáciu, pretože podľa kritéria sémantickej korešpondencie význam V_i v správe S_i , ktorý C_n dekodoval z prijatej správy S_n korešponduje s významom V_n , ktorý nesie odoslaná správa S_n . Ako vidíme, kritérium zámernosti na obr. 1 v rámci komunikácie K_n uplatnené nie je. V druhom prípade ide podľa daného kritéria a kritéria zámernosti o dezinformáciu, pretože zdroj komunikácie K_{n+1} zámerne kóduje význam V_{n+1} do správy S_{n+1} , ktorú odosiela pre cieľ C_{n+1} , no daný význam V_{n+1} nekorešponduje s významom V_i , ktorý nesie správa S_i . Obdobné vyhodnotenia je možné realizovať z perspektívy ktorejkoľvek komunikačnej fázy. V každej z nich využívame kritériá sémantickej korešpondencie a zámernosti, no v každej môže ísť o odlišný spôsob ich využitia, a to vzhľadom na rozdielnosť práce aktérov, ktorou sa vyznačujú jednotlivé fázy určitej komunikačnej sekvencie (jednoduchšej či zloženej).

Vyhodnotenie výsledku komunikácie v zmysle jeho označenia ako jednej z možností 4I, je teda v takomto prístupe závislé od stanovenia perspektívy, ktorú môžeme zaujať pri pohľade na priebeh určitej komunikačnej interakcie. Prvotne však bolo uplatnenie kritérií sémantickej korešpondencie a zámernosti formulované iba v rámci porovnávania *zakódovaných* a *dekódovaných* významov prislúchajúcich odoslaným a prijatým správam. Vzhľadom na takéto chápanie uplatnenia daných kritérií preto výsledok priebehu každej jednoduchšej sekvencie mohol byť vyhodnotený len ako jeden druh informácie, a to aj napriek tomu, že principiálne pripúšťa rôzne kombinácie korektnej alebo nekorektnej práce každého z jej troch predpokladaných aktérov.

Pri interpretácii takto formulovaného uplatnenia daných kritérií sa preto v texte Sadloň (2022) vždy bral do úvahy iba najjednoduchší scenár, ktorý pri identifikácii zámernej informácie predpokladal ideálnu prácu všetkých aktérov komunikácie, no pri identifikácii všetkých ostatných informačných druhov vychádzal z možného pochybenia maximálne jedného aktéra.

model originálne skladá, no nateraz bez priameho nadviazania na štatistické aspekty informačného prenosu, na ktoré je primárne zameraný. Aj napriek novej konfúzii takéhoto prekladu s použitím výrazu „cieľ“ v kontexte teórií jazyka, ktoré ho chápu v rámci pragmatiky jazyka ako určitý perlokutívny účinok (napríklad presvedčiť adresáta a podobne), využitie výrazu „cieľ“ vo význame destinácie odoslanej informácie považujem v tejto práci za adekvátne. Ide o to, že 1) nadväzuje na terminológiu zo súborných oblastí filozofie a teórie informácie, ktorých sú predložené reflexie oproti uvažovaným teóriám jazyka priamou súčasťou; a 2) je všeobecný – umožňuje pod seba subsumovať typy destinácií informácie rôznorodých informačných výmen. Vždy je však nutné špecifikovať, aký typ informačnej výmeny je predmetom reflexie. Nakoľko je tento text primárne zameraný na informačnú výmenu medzi ľudskými aktérmi, cieľ komunikácie je možné chápať ako jej *adresáta*. V prípade, že by išlo o informačnú výmenu medzi čisto technickými entitami, ako napríklad medzi počítačmi, špecifikáciu destinácie takejto komunikácie by bolo vhodnejšie explikovať odlišne.

Takýto prístup mohol stačiť pre úvodné predstavenie mechaniky kritérií sémantickej korešpondencie a zámernosti, no pri hlbšej analýze, ktorá vernejšie zodpovedá reálnym komunikačným situáciám, sa ukazuje ako príliš úzky – je nutné ho rozšíriť a zovšeobecniť. Práca jednotlivých komunikačných aktérov sa musí zvažovať komplexne a nie izolovane, pretože v opačnom prípade by sa strácal dôležitý rozmer „reťazenia priebehu komunikácie“, no takisto možnosť zastaviť tzv. „regres v epistemickom vyhodnocovaní komunikovanej informácie“, pričom riešenie tohto problému je predpokladom adekvátneho skúmania pravdivosti informácie a toho, či je zavádzajúca.

V prvom prípade ide o to, že pre jasné popísanie priebehu komunikačnej interakcie, od jej počiatku až po jej koniec, je nutné disponovať prostriedkami adekvátneho vyhodnotenia aktivity všetkých aktérov *vo vzájomnej nadväznosti*. Bežne totiž nastávajú situácie, v ktorých napríklad originálna tendencia zámerne informovať bola producentom šumu zámerne narušená, no nezámerným dekódovaním (napríklad epistemickým šťastím) cieľ komunikácie na jej konci náhodne disponuje originálne zakódovaným a odoslaným významom.⁹ Z hľadiska prvotne uvedeného uplatnenia kritérií sémantickej korešpondencie a zámernosti by išlo o niektorý z druhov informovania, no štruktúra konkrétneho komunikačného priebehu by sa strácala, čo je možné chápať negatívne.

Na druhej strane, úvodné predstavenie mechaniky daných kritérií odlišenia 4I nereflektuje zastavenie regresu pri epistemickom vyhodnocovaní komunikovanej informácie. Popisuje iba jej dynamickú distribúciu v multiagentových komunikačných rozhraniach, a doposiaľ sa do jej rámca nezaviedli komponenty, ktorými by bolo možné identifikovať miesto, ktoré by zodpovedalo za celkové, alebo aspoň za hlavné vyhodnotenie epemickej hodnoty prenášanej komodity. V zásade pre tento cieľ iba umožňuje odvolávať sa na iné komunikačné sekvencie, avšak bez špecifikácie kritéria, ktorým by bolo možné takéto odvolávanie zastaviť.

Druhý uvedený problém naráža na limity doposiaľ predstaveného prístupu k 4I ako tzv. relativistického skúmania informácie, a to v zmysle jeho vzťahu ku klasickým diskusiám o druhoch informácie, ktoré sa prioritne zameriavajú práve na otázku epemickej hodnoty informácie (nakolko priamo pracujú s kritériami zavádzania či pravdivosti informácie). Súbor takýchto skúmaní nazývam tzv. absolutistické skúmanie informácie. Tento rozmer doposiaľ predstaveného prístupu k odlišeniu 4I však nie je potrebné považovať za negatívny. Je jeho vopred zamýšľaným dôsledkom, nakolko

⁹ Pri skúmaní nezámernosti informácie je možné inšpirovať sa skúmaniami analýzy poznania napríklad v zmysle uvedeného fenoménu epistemického šťastia. Ide o rôzne spôsoby objasnenia rôznorodých verzií kognitívneho zlyhania. K epistemickému šťastiu pozri napríklad BonJour (1980), Lyons (2009) či Zagzebski (1994).

navrhnuté odlíšenie dvoch uvedených kontextov reflexií informácie poskytuje jemnejšie nástroje na preskúmanie rôznych osobitostí jednotlivých druhov informácie, no tieto skúmania takisto umožňuje ľahko podporiť a prepojiť s relevantnými existujúcimi nástrojmi filozofie, logiky či s nástrojmi rôznych vedeckých disciplín (pozri Sadloň 2022, 526).

Skúmanie dynamických vzťahov rôznorodých komunikačných situácií sa teda rozumie ako tzv. relativistický kontext reflexií druhov informácie, ktorý sa vyznačuje tým, že komunikovaná informácia sa môže *relatívne* k rôznym fázam komunikácie vyhodnotiť ako odlišný druh informácie. Tento kontext sa odlišuje od tzv. absolutistického kontextu, v ktorom sa skúmajú vlastnosti sémantických informácií v zmysle otázky ich zaradenia do systému poznania (podľa určitej teórie poznania), ktorý sa oproti dynamickým vyhodnocovaniam vyznačuje väčšou mierou statickosti. V prvom prípade sa určitá informácia vyhodnotí ako niektorý z jej druhov na základe vzťahov (v zmysle kritérií sémantickej korešpondencie a zámernosti) medzi komunikovanými komoditami v rôznych komunikačných fázach. V druhom prípade sa komunikovaná komodita reflektuje využitím prostriedkov vybraných epistemologických, logických či metodologických koncepcií, ktoré od konkrétnych komunikačných situácií v mnohom abstrahujú (Sadloň 2022, 520 – 527).

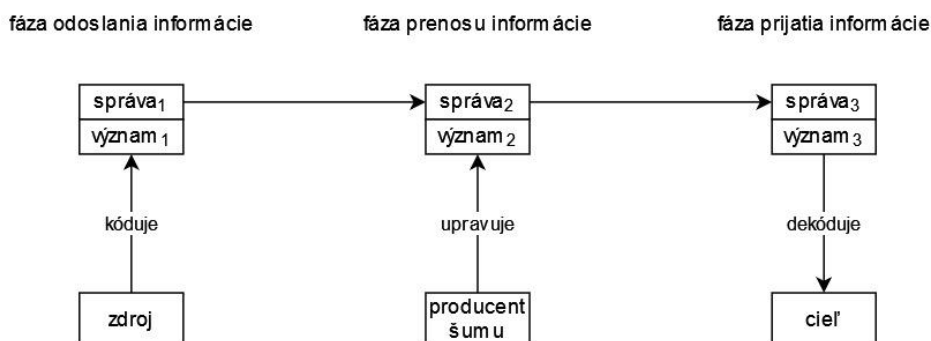
Odstránenie nedostatkov prvotne formulovaného spôsobu uplatnenia kritérií sémantickej korešpondencie a zámernosti však v oboch prípadoch predpokladá jeho rozšírenie a zovšeobecnenie. Okrem toho je tento krok nutný aj pre ďalší dôležitý aspekt – pre presnú identifikáciu hraníc medzi dvoma stanovenými úrovňami reflexie informácie, na základe ktorej by bolo možné bližšie objasniť vzájomný vzťah ich výsledkov a formulovať zásady vyplývajúce z predstaveného prístupu ku koncepcii 4I, ktoré by mali komunikujúci aktéri dodržiavať, pokiaľ chcú disponovať epistemicky hodnotnými informáciami, a to najmä pravdivými a nezávädzajúcimi sémantickými informáciami.

3. Rozšírenie a zovšeobecnenie uplatnenia kritérií sémantickej korešpondencie a zámernosti

Komunikačná sekvencia je teda zložená minimálne z troch komunikačných fáz. Fázu, v ktorej zdroj komunikácie kóduje význam do správy, nazvime „fáza odoslania informácie“, fázu možnosti úpravy komunikovanej komodity producentom šumu, „fáza prenosu informácie“ a fázu, v ktorej cieľ komunikácie dekoduje význam zo správy prijatej z daného komunikačného kanála, „fáza prijatia informácie“.¹⁰

¹⁰ Fázy odoslania, prenosu a prijatia informácie bežne zahŕňajú viac funkcií, než len kódovanie, upravovanie a dekodovanie informácie. Pre ciele tejto práce sú však prioritne dôležité iba tieto, a preto budem od ostatných nateraz abstrahovať.

Diagram z obr. 1, ktorého cieľom je vystihnúť vybrané príklady možných vyhodnotení priebehu zloženej komunikačnej sekvencie preto pre názornosť upravme tak, aby v ňom boli dané fázy jasne odlišiteľné, pričom pre tento cieľ postačuje zredukovať ho na model jednoduchšej komunikačnej sekvencie.

(Obr. 2)

Pozrime sa, ako v relativistickom náhľade každá komunikačná fáza principiálne umožňuje odlišné epistemické vyhodnotenie komunikovanej informácie v zmysle jednej z jej štyroch druhov, a to vzhľadom na špecifickú prácu aktéra, ktorý danú fázu reprezentuje. Aby však boli takéto samostatné vyhodnocovania komunikačného priebehu možné, musíme pre aktéra v každej fáze predpokladať existenciu referencie vyhodnotenia jeho aktivity stanovenými kritériami. Túto referenciu navrhujem chápať ako informáciu prijatú od aktéra predchádzajúcej komunikačnej fázy, ktorú budem pre cieľ vyhodnotenia práce uvažovaného aktéra považovať za informáciu bez predchádzajúceho zaťaženia epistemickým hodnotením, teda bez jej označenia ako niektorej zo 4I v zmysle predchádzajúceho priebehu komunikácie. Takúto informáciu môžeme nazvať *neutrálna informácia*. Predstavuje ideálnu referenciu vyhodnotenia kritéria sémantickej korešpondencie vzhľadom k výsledku práce aktéra uvažovaného vo vybranej fáze, nie však nevyhnutne ideálnu referenciu vyhodnotenia práce všetkých aktérov v ostatných komunikačných fázach.

V každej z týchto fáz sú skúmané iba možnosti bezprostrednej práce daných aktérov stanovené kritériami sémantickej korešpondencie a zámernosti, ktoré sú aplikované na (1.) význam v správe, ktorú vybraný aktér prijal z predchádzajúcej fázy (bez ohľadu na to, čo konkrétne prijal – vždy ide o neutrálnu informáciu); a na (2.) význam v správe, ktorú tento aktér ďalej distribuoval v zmysle svojej charakteristickej funkcie.

Na relativistickej úrovni je takto možné komunikovanú komoditu v rámci jednoduchej komunikačnej sekvencie vždy vyhodnotiť minimálne tromi druhmi informovania.

V zásade tiež platí, že vzhľadom na uvedené rozšírenie chápania prijatých kritérií odlíšenia 4I je každého komunikačného aktéra možné chápať ako určitý samostatný *informačný zdroj*. V tomto kontexte však ide o zdroj informácie, nie nevyhnutne aj o zdroj komunikácie. Tým je len aktér, ktorého funkciou je kódovať význam do správy na začiatku každej jednoduchej komunikačnej sekvencie. Bezprostrednú interakciu medzi všetkými informačnými zdrojmi môžeme chápať ako realizáciu komunikácie v rámci určitých vzájomných *informačných kanálov*.¹¹

Takisto prijmime, že všeobecným racionálnym apriórnym predpokladom všetkých cieľových informačných zdrojov je očakávať zámernú informáciu ako výsledok optimálneho priebehu distribúcie informácie vo všetkých informačných kanáloch. Tento apriórny predpoklad môžeme inak nazvať tzv. *formálna komunikačná výzva* (skrátene – výzva). Všetci aktéri komunikácie na túto výzvu vždy reagujú v možnostiach svojej *informačnej bázy*.

Ide o súbor všetkých informácií, ktorými disponujú, no pre cieľ tohto textu nás zaujímajú iba ich dve zložky: (1.) informačný obsah, na ktorý sa pýta určitá *obsahová komunikačná výzva*; (2.) metóda jeho distribúcie pre cieľový informačný zdroj, pričom táto sa odlišuje relatívne k špecifikám práce aktérov jednotlivých komunikačných fáz. Formálna komunikačná výzva predstavuje všeobecnú požiadavku na priebeh komunikácie bez ohľadu na to, čo konkrétne sa má komunikovať. Stanovuje iba to, že nech je požiadavka obsahovej komunikačnej výzvy a požiadavka výberu správnej metódy jej spracovania akákoľvek, optimálny výsledok každej komunikačnej sekvencie sa očakáva ako zámerná informácia.¹²

¹¹ Keďže producenta šumu je možné chápať v zmysle stanoveného rozšírenia uplatnenia kritérií rozlíšenia 4I v rámci relevantného informačného kanála ako samostatný informačný zdroj a výsledok jeho práce je možné identifikovať samostatný druh informácie ako niektorej zo 4I, z tohto dôvodu je diagram na obr. 2 oproti diagramu na obr. 1 upravený. Na rozdiel od originálneho diagramu vo fáze prenosu informácie odlišuje dvojicu správa₂-význam₂ od dvojice správa₁-význam₁, respektíve od dvojice správa₃-význam₃.

¹² Obsahová komunikačná výzva je vzhľadom na potreby tohto textu sekundárna, nakoľko ide o komponent, ktorý nepatrí do čisto relativistickej úrovne úvah o odlíšení 4I, no jeho miesto je v strede medzi týmito a absolutistickou úrovňou, a to v rámci mechanizmu tzv. *ontologického zdroja informácie*. Reflexia tohto však presahuje možnosti predloženého textu, no priamo naň nadväzuje. Na jeho konci sú tieto budúce skúmania vo vzťahu k relativistickým úvahám o odlíšení 4I upresnené bližšie. Pre jednoduchosť budem nateraz predpokladať, že aktéri komunikačných fáz majú vo svojej informačnej báze informačný obsah, na ktorý sa pýta príslušná obsahová komunikačná výzva, no tento krok je v rámci komplexného uvedenia odlíšenia druhov sémantickej informácie nutné spracovať samostatne.

Podľa konkrétneho spôsobu distribúcie a výsledku distribúcie reakcie na formálnu komunikačnú výzvu sa následne vzhľadom na kritériá sémantickej korešpondencie a zámernosti vyhodnotí, či ide v príslušnej komunikačnej fáze o zámernú informáciu, nezámernú informáciu, dezinformáciu alebo o misinformáciu. V zmysle stanoveného apriórneho predpokladu formálnej komunikačnej výzvy prvý prípad predstavuje *adekvátnu reakciu* komunikačného aktéra na danú výzvu a v ostatných prípadoch ide o rôzne typy *neadekvátnych reakcií*.

Vzhľadom na stanovené rozšírenie uplatnenia prijatých kritérií odlíšenia 4I teraz môžeme jeho prvotnú formuláciu zovšeobecniť nasledovne: Významový rozdiel medzi výrazmi „zámerná informácia“, „nezámerná informácia“, „dezinformácia“ a „misinformácia“ možno urobiť 1) na základe kritéria sémantickej korešpondencie, ktoré je založené na porovnaní korešpondencie a) významu V , ktorý nesie správa S s b) významom V^* , ktorý nesie správa S^* , v rámci vybraných fáz komunikačnej výmeny; a 2) na základe kritéria zámernosti epistemického aktéra komunikácie v rámci jeho participácie na príslušnej vybranej fáze komunikačnej sekvencie, pričom pri takomto odlíšení ide o výrazy, ktoré sú aleticky neutrálne a neutrálne aj relatívne ku klamlivosti či zavádzaniu.

Jednotliví aktéri komunikačnej sekvencie sú pritom na jej relativistickej úrovni reflexie chápaní ako *epistemickí aktéri*, respektíve ako samostatné *epistemické informačné zdroje*. Ide o označenie, ktoré je analogické s jeho použitím v kontexte epistemickej modálnej logiky, v ktorej sa skúma distribúcia presvedčení či poznania jednak relatívne k možným svetom, no tiež relatívne k jednotlivým aktérom, ktorí môžu tieto rôznymi spôsobmi nadobúdať. Konkrétne vyhodnotenie výsledkov práce komunikujúcich aktérov v zmysle niektorého druhu zo 4I je preto v komunikačných fázach takisto chápané ako jej *epistemické vyhodnotenie*. Berúc do úvahy takto zovšeobecnené chápanie možného uplatnenia kritérií sémantickej korešpondencie a zámernosti, pozrime sa, ako je ho možné konkrétne interpretovať v rámci špecifik jednotlivých komunikačných fáz.

V prípade fázy odoslania informácie sú možnosti vyhodnotenia komunikovanej sémantickej informácie, čiže významu prislúchajúcemu určitej správe, chápané nasledovne:

- 1) zámerná informácia = význam, ktorý epistemický zdroj komunikácie zámerne zakódoval do správy ako reakciu na formálnu komunikačnú výzvu fázy odoslania informácie určitej komunikačnej sekvencie, pričom tento význam korešponduje s významom správy ako adekvátnej reakcie na danú komunikačnú výzvu;

- 2) nezámerná informácia = význam, ktorý epistemický zdroj komunikácie nezámerné zakódoval do správy ako reakciu na formálnu komunikačnú výzvu fázy odoslania informácie určitej komunikačnej sekvencie, pričom tento význam korešponduje s významom správy ako adekvátnej reakcie na danú komunikačnú výzvu;
- 3) dezinformácia = význam, ktorý epistemický zdroj komunikácie zámerne zakódoval do správy ako reakciu na formálnu komunikačnú výzvu fázy odoslania informácie určitej komunikačnej sekvencie, pričom tento význam nekorešponduje s významom správy ako adekvátnej reakcie na danú komunikačnú výzvu;
- 4) misinformácia = význam, ktorý epistemický zdroj komunikácie nezámerné zakódoval do správy ako reakciu na formálnu komunikačnú výzvu fázy odoslania informácie určitej komunikačnej sekvencie, pričom tento význam nekorešponduje s významom správy ako adekvátnej reakcie na danú komunikačnú výzvu.

Formálna komunikačná výzva v prípade fázy odoslania informácie kladie na zdroj komunikácie požiadavku optimálneho kódovania, teda a) vybrať pre odosielanú správu informačný obsah podľa obsahovej komunikačnej výzvy; a b) tento priradiť určitej syntaktickej štruktúre (správe) spôsobom, ktorý vymedzuje príslušný komunikačný kanál, napríklad podľa pravidiel súčasného úzu slovenského jazyka a podobne. Adekvátna reakcia na danú výzvu predstavuje ideálnu realizáciu oboch podmienok.

Pre jednoduchosť uvažujme, že epistemický zdroj komunikácie má k dispozícii informačný obsah, na ktorý sa pýta obsahová komunikačná výzva – teda ide o realizovateľnú výzvu – a to napríklad v prípade, že ho pred pár minútami prijal do svojej informačnej bázy z predchádzajúcej komunikačnej sekvencie a dobre si ho pamätá. Tento informačný obsah teda predstavuje neutrálnu referenciu vyhodnotenia jeho budúcej práce, čiže požiadavky formálnej komunikačnej výzvy zakódovať ho a následne distribuovať do príslušného komunikačného kanála. Epistemický zdroj informuje zámerne, pokiaľ koná bez kognitívnej chyby, čiže ovláda metódu kódovania, ktorú stanovuje príslušný komunikačný kanál, no takisto koná zámerne eticky – podľa danej metódy aj reálne zakóduje práve ten a ten význam, na ktorý sa pýta príslušná obsahová výzva.

Na druhej strane, epistemický zdroj pri dezinformovaní koná taktiež bez kognitívnej chyby, ovláda ideálnu metódu kódovania, no touto zámerne neeticky zakóduje iný informačný obsah, než ten, o ktorom vie, že by mal byť ideálne zakódovaný. Nezámerné informovanie a misinformovanie sú obe poznačené kognitívnou chybou, a to buď v zmysle identifikácie iného informačného obsahu ako ideálneho podľa danej obsahovej výzvy, alebo v zmysle neovládania ideálnej metódy kódovania.

Uvažovaný aktér pri týchto prípadoch v rámci fázy odoslania informácie zlyháva vždy minimálne v jednom kroku.

Inak povedané, pri výbere informačného obsahu kódovania alebo pri jeho reálnom kódovaní postupuje nekompetentne.¹³ Etický rozmer práce daného aktéra je v týchto prípadoch vedľajší – výsledok uplatnenia kritéria sémantickej korešpondencie nedeterminuje. V zmysle taxonómie jednotlivých možností vyhodnotenia jeho práce sa však berie do úvahy. Môže byť využitý napríklad na odlišenie svedkov na súde, ktorí majú tendenciu klamať, od tých, ktorí sú v tomto aspekte dôveryhodní, a to aj napriek tomu, že v oboch prípadoch ide o svedkov, ktorí sa vyjadrujú nekompetentne.

V prípade fázy prenosu informácie sú možnosti vyhodnotenia komunikovanej sémantickej informácie chápané nasledovne:

- 1) zámerná informácia = význam, ktorý producent šumu zámerne nezmenil úpravou správy odoslanej epistemickým zdrojom komunikácie v rámci príslušného komunikačného kanála;
- 2) nezámerná informácia = význam, ktorý producent šumu nezámerné nezmenil úpravou správy odoslanej epistemickým zdrojom komunikácie v rámci príslušného komunikačného kanála;
- 3) dezinformácia = význam, ktorý producent šumu zámerne zmenil úpravou správy odoslanej epistemickým zdrojom komunikácie v rámci príslušného komunikačného kanála;
- 4) misinformácia = význam, ktorý producent šumu nezámerné zmenil úpravou správy odoslanej epistemickým zdrojom komunikácie v rámci príslušného komunikačného kanála.

Fáza prenosu informácie je v uvedenom modeli vyhodnotená vzhľadom na prácu producenta šumu, u ktorého predpokladáme, že svojou aktivitou môže, no nemusí upraviť prenášaný informačný obsah úpravou k nemu prislúchajúcej správy. Jej výsledok, podobne ako vo fáze odoslania informácie, porovnávame s neutrálnou informáciou. V tomto prípade ju chápeme ako informáciu, ktorú odoslal zdroj komunikácie do jej kanála, a to opäť bez ohľadu na to, či ide o práve ten a ten z hociktorých

¹³ Zaujímavým prípadom nekompetentnej práce epistemického zdroja komunikácie môžeme označiť distribúciu reakcie na nerealizovateľnú výzvu. Teda na výzvu, ktorá udáva principiálne nesplniteľné podmienky, čím nastáva absencia neutrálnej informácie ako referencie vyhodnotenia práce daného aktéra. Môže ísť napríklad o pokus predpovedať výsledok lotérie s rovnakou pravdepodobnostnou distribúciou jej možných výsledkov. Nakoľko v informačnej báze zdroja komunikácie apriórne absentuje požadovaný informačný obsah, môže komunikovať iba nezámernú informáciu alebo misinformáciu, a to podľa toho, či je v predpovedi úspešný alebo nie.

štyroch druhov informácie. Producent šumu zámerne informuje, pokiaľ má schopnosť, respektíve kompetenciu zmeniť prenášaný význam prostredníctvom úpravy správy prechádzajúcej daným kanálom, no nerealizuje ju – nie je v jeho záujme poškodiť priebeh komunikácie. Význam správy, ktorý sa dostane až do cieľa komunikácie sa teda nezmení, čiže korešponduje s odoslaným významom.

V opačnom prípade ide pri zámernom kompetentnom konaní producenta šumu o dezinformovanie. Možnosť interakcie šumu s odosielanou správou je viacero, než len úprava správy. Šum môže napríklad signál, ktorý nesie danú správu, zosilniť či zoslabiť a podobne, avšak pre kritérium sémantickej korešpondencie je vždy relevantné iba porovnanie uvažovaných významov. Nezámerne informovanie a misinformovanie sú vo fáze prenosu chápané opäť ako kognitívne zlyhania, pokiaľ producent šumu nie je v rámci svojej informačnej bázy vybavený dostatočnou schopnosťou zámernej kompetentnej participácie na uvažovanom komunikačnom procese.

Nateraz ako špeciálny prípad aktivity producenta šumu, nakoľko sa odlišuje od primárneho zámeru tohto textu reflektovať čisto ľudských komunikačných aktérov, môžeme považovať aktéra, ktorý schopnosť zámerne ovplyvňovať komunikačný priebeh nemá, no i tak komunikačný šum generuje. Ide o častý výskyt zosilnenia alebo zoslabenia signálu (napríklad WiFi zosilňovačom či prechádzajúcou elektrickou), ktorý nesie odosielanú správu, čím je nakoniec ovplyvnená aj úspešnosť prenosu zakódovaného významu. Takéto konanie iných ako ľudských entít je v rámci fázy prenosu informácie možno vysvetliť ľahšie, než ich aktivitu v rámci ostatných dvoch fáz. Ide o konanie, pri ktorom vzhľadom na absentovanie zámernosti absentuje i jeho etický rozmer a identifikáciu výsledkov takejto práce je možné chápať bližšie než zámernému informovaniu či misinformovaniu, než zámernému informovaniu alebo dezinformovaniu.

V prípade fázy prijatia informácie sú možnosti vyhodnotenia komunikovanej sémantickej informácie chápané nasledovne:

- 1) zámerná informácia = význam, ktorý epistemický cieľ komunikácie zámerne dekódoval zo správy, ktorý korešponduje s významom správy, ktorú tento cieľ prijal z daného komunikačného kanála ako reakciu od jej zdroja na uvažovanú komunikačnú výzvu,
- 2) nežamerná informácia = význam, ktorý epistemický cieľ komunikácie nežamerné dekódoval zo správy, ktorý korešponduje s významom správy, ktorú tento cieľ prijal z daného komunikačného kanála ako reakciu od jej zdroja na uvažovanú komunikačnú výzvu,
- 3) dezinformácia = význam, ktorý epistemický cieľ komunikácie zámerne dekódoval zo správy, ktorý nekorešponduje s významom správy, ktorú tento cieľ

prijal z daného komunikačného kanála ako reakciu od jej zdroja na uvažovanú komunikačnú výzvu,

- 4) misinformácia = význam, ktorý epistemický cieľ komunikácie nezámerné de-kódoval zo správy, ktorý nekorešponduje s významom správy, ktorú tento cieľ prijal z daného komunikačného kanála ako reakciu od jej zdroja na uvažovanú komunikačnú výzvu.

Nakoniec, fázu dekódovania charakterizuje činnosť epistemického cieľa komunikácie v zmysle dekódovania významu zo správy, ktorú prijal na konci určitého komunikačného kanála od zdroja komunikácie ako reakciu na uvažovanú komunikačnú výzvu. V tomto prípade ako neutrálnu informáciu v zmysle referencie uplatnenia kritéria sémantickej korešpondencie a zámernosti uvažujeme význam v správe prijatej z daného komunikačného kanála na konci fázy prenosu, teda po jeho zmenení alebo nezmenení producentom šumu. Túto porovnávame s výsledkom jej dekódovania epistemickým cieľom komunikácie. Cieľ pri dekódovaní využíva svoju informačnú bázu v zmysle výberu a exekúcie krokov postupu potrebného na jeho adekvátnu realizáciu. V prípade výberu a realizácie správneho postupu ide o akt zámerného informovania.

V prípade, že informačná báza umožňuje výber správneho postupu, cieľ komunikácie o ňom vie, no zámerné ho nerealizuje, a takto dekódovaný význam nekorešponduje s významom, ktorý cieľ prijal z daného kanála, ide o vlastné dezinformovanie. A ako v predchádzajúcich fázach komunikácie, v prípadoch nezámerného informovania a misinformovania ide o kognitívne zlyhanie – vo fáze dekódovania v zmysle deficitu informačnej bázy, ktorá nezahŕňa jej adekvátny postup. Pričom etický rozmer je pri týchto, analogicky k fáze odoslania informácie, takisto vedľajší. Pre identifikáciu toho a toho druhu sémantickej informácie ako výsledku aktivity epistemického cieľa komunikácie nie je rozhodujúci, no zostáva prítomný. V rámci nezámerného informovania teda náhodne dekódovaný význam s prijatým korešponduje, avšak v rámci misinformovania nie.

Uvedené možnosti rozšírenia aplikácie kritérií sémantickej korešpondencie a zámernosti sa v tomto texte modelujú v rámci minimálnej sekvencie relativistického odlišenia 4I. Komunikácia však v praxi býva často oveľa komplexnejšia a pozostáva z reťaze mnohých jednoduchých komunikačných sekvencií. Ak by sme vzhľadom na konečný cieľ komunikácie uvažovali prenos informácie, ktorý by pozostával z dvoch sekvencií, vedeli by sme odlišiť šesť epistemických informačných druhov, pri troch sekvenciách deväť a podobne. Zaujímavé by tiež bolo porovnávať fázy, ktoré na seba nenadväzujú bezprostredne. Ich analýza by však nateraz presahovala možnosti tohto textu.

V každom z uvedených prípadov by však išlo len o relativistické vyhodnotenie v rámci dynamických komunikačných situácií. Doposiaľ som pre jednoduchosť výkladu predpokladal iba rozhranie, ktoré nezahŕňa možnosť identifikácie miesta zastavenia regresu predchádzajúcich komunikačných sekvencií, no prioritne sa zameriava na analýzu mechaniky reťazenia priebehu komunikácie. Išlo o popísanie vyhodnocovania práce epistemických zdrojov informácie v jednotlivých fázach komunikácie iba podľa požiadavky všeobecnej formálnej komunikačnej výzvy. Mnohé bežné i odborné komunikačné situácie sa však zameriavajú práve na zdroj informácie, ktorý sa už na iné zdroje neodvoláva, nakoľko tento býva často *epistemicky najcennejší*.

Napríklad otázky ako „Je Bratislava hlavné mesto Slovenskej republiky?“, „Ako sa máš?“ či „ $15 + 67 = 73$?“ sú dobrými príkladmi obsahových komunikačných výziev, na ktoré je vo väčšine prípadov možné reagovať v rámci najjednoduchších komunikačných rozhraní, ktoré nenadväzujú na iné epistemické zdroje, no smerujú na zdroj informácie, ktorý je oproti týmto epistemicky hodnotnejší – sú napojené priamo na tzv. *ontologický zdroj informácie*.

Ide o komponent obhajovaného prístupu k odlišeniu sémantických druhov informácie, ktorý predstavuje *stred* medzi relativistickou a absolutistickou úrovňou ich skúmania. Vychádza z prostredia dynamických komunikačných situácií, no jeho hlavnou funkciou je vysporiadať sa s problémom zastavenia regresu pri ich epistemickom vyhodnocovaní a s problémom prepojenia tohto typu reflexií s hlavným prúdom úvah o druhoch sémantickej informácie: a) s hľadaním ich optimálneho vzťahu k vlastnosti pravdivosti a k vlastnosti zavádzania (respektíve k iným vlastnostiam v rámci príslušných dimenzií kvality informácie, pre porovnanie pozri napríklad Floridi – Illari (eds.) 2014) a b) s ich zasadením do systému poznania relatívne k jeho vybraným epistemologickým koncepciám. Vzhľadom na výsledky predstavených skúmaní bude mechanika ontologického zdroja informácie spracovaná ako samostatná téma, nakoľko by takisto s určitosťou presahovala možnosti tejto štúdie.

4. Záver

V predloženej texte boli najprv v nadväznosti na stať Sadloň (2022) zosumarizované hlavné body úvodnej formulácie odlišenia druhov sémantickej informácie na základe kritérií sémantickej korešpondencie a zámernosti. Relatívne k tejto formulácii boli pomenované jej vybrané nedostatky: a) úzkosť – originálne sa daný návrh zameriaval iba na porovnávanie významov odoslanej a prijatej správy v rámci určitého komunikačného kanála; a b) vzhľadom k bodu a) negatívne dôsledky v zmysle absencie nástrojov adekvátneho popísania tzv. „reťazenia priebehu komunikácie“ a zastavenia tzv. „regresu v epistemickom vyhodnocovaní informácie“, ktoré je predpokladom prepojenia obhajovaného prístupu k 4I s objasnením jeho vzťahu

k pravdivosti informácie a zavádzania informáciou ako časti súboru klasických úvah o druhoch sémantickej informácie.

Na základe uvedeného sa úvodná formulácia odlišenia druhov sémantickej informácie podľa stanovených kritérií rozšírila a zovšeobecnila do takej podoby, aby ju bolo možné uplatniť v minimálne troch navrhnutých fázach jednoduchej komunikačnej sekvencie – vo fáze odoslania, prenosu a prijatia informácie. V každej z týchto fáz je pritom skúmaná iba špecifická práca aktéra, ktorý reprezentuje príslušnú fázu, a preto je možné každú komunikačnú sekvenciu vyhodnotiť minimálne tromi druhmi informovania.

Takto navrhnutý model odlišenia zámernej informácie, nezámernej informácie, dezinformácie a misinformácie bol nakoniec zasadený do kontextu nedostatkov jeho prvotného spracovania. Na relativistickej úrovni úvah o informácii poskytuje lepšie prostriedky popísania reťazenia priebehu komunikácie než jeho originálny návrh, a v takejto podobe predstavuje teoretický základ riešenia problému zastavenia regresu epistemického vyhodnocovania informácie a ďalších problémov, ktoré s týmto úzko súvisia, pričom, ako bolo spomenuté, ide najmä o problémy pravdivosti informácie a zavádzania informáciou.

Literatúra

- BONJOUR, L. (1980): Externalist Theories of Knowledge. *Midwest Studies in Philosophy*, 5 (1), 53 – 73.
- BUČEK, J., ZOUHAR, M. (2015): *Argumentácia a médiá*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- DRETSKE, F. (1981): *Knowledge and the Flow of Information*. Cambridge (MA): MIT Press.
- FALLIS, D. (2011): Floridi on Disinformation. *Etica & Politica*, 13 (2), 201 – 214.
- FALLIS, D. (2014): The Varieties of Disinformation. In: Floridi, L. – Illari, P. (eds.): *The Philosophy of Information Quality*. Cham: Springer, 135 – 161.
- FALLIS, D. (2015): What is Disinformation? *Library Trends*, 63 (3), 401 – 426.
- FETZER, J. H. (2004a): Information: Does it have to be true? *Minds and Machines*, 14, 223 – 229.
- FETZER, J. H. (2004b): Disinformation: The Use of False Information. *Minds and Machines*, 14, 231 – 240. DOI: <https://doi.org/10.1023/B:MIND.0000021683.28604.5b>
- FLORIDI, L. (2005): Is Semantic Information Meaningful Data? *Philosophy and Phenomenological Research*, 70 (2), 351 – 370. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1933-1592.2005.tb00531.x>
- FLORIDI, L. (2007): In Defence of the Veridical Nature of Semantic Information. *European Journal of Analytic Philosophy*, 3 (1), 31 – 42.
- FLORIDI, L. (2011): *The Philosophy of Information*. New York: Oxford University Press.
- FLORIDI, L. (2012): Semantic Information and the Network Theory of Account. *Synthese*, 184 (3), 431 – 454. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11229-010-9821-4>
- FLORIDI, L. – ILLARI, P. (eds.) (2014): *The Philosophy of Information Quality*. Cham: Springer.
- LYONS, J. (2009): *Perception and Basic Beliefs: Zombies, Modules, and the Problem of the External World*. Oxford: Oxford University Press.
- FOX, C. J. (1983): *Information and Misinformation: An Investigation of the Notions of Information, Misinformation, Informing, and Misinforming*. Westport: Greenwood Press.

- SADLOŇ, D. (2022): Sémantická informácia, misinformácia a dezinformácia. *Filozofia*, 77 (7), 510 – 530. DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.31577/filozofia.2022.77.7.3>
- SCARANTINO, A., PICCININI, G. (2010): Information without Truth. *Metaphilosophy*, 41 (3), 313 – 330. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9973.2010.01632.x>
- SHANNON, C. E. (1948): A Mathematical Theory of Communication. *Bell System Technical Journal*, 27, 379 – 423, 623 – 656. DOI: <https://doi.org/10.1002/j.1538-7305.1948.tb01338.x>
- SØE, S. O. (2018): Algorithmic Detection of Misinformation and Disinformation: Gricean perspectives. *Journal of Documentation*, 74 (2), 309 – 332. DOI: <https://doi.org/10.1108/JD-05-2017-0075>
- SØE, S. O. (2019): A Floridian Dilemma. Semantic Information and Truth. *Information Research*, 24 (2), paper 827.
- SØE, S. O. (2021): A Unified Account of Information, Misinformation, and Disinformation. *Synthese*, 198, 5929 – 5949. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11229-019-02444-x>
- ZAGZEBSKI, L. (1994): The Inescapability of Gettier Problems. *The Philosophical Quarterly*, 44 (174), 65 – 73. DOI: <https://doi.org/10.2307/2220147>

Táto štúdia vznikla s podporou grantu APVV-21-0405.

Dominik Sadloň
Univerzita Komenského v Bratislave
Filozofická fakulta
Katedra logiky a metodológie vied
Gondova 2
811 02 Bratislava 1
Slovenská republika
e-mail: dominik.sadlon@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2410-4416>